

2.

Ruff Tamás – Kulcsár László – Obádovics Csilla: A Szent István Egyetemen végzett hallgatók munkaerő-piaci helyzete, a diploma presztízse és jövedelmi viszonyok

Abstract

The study focuses on the opportunities of graduated students at Szent István University entering to the labour market, and to the evaluation of their job's social prestige and income positions. The study provides a detailed view about workplace situations of the graduated students. The core variables are: gender, faculty and major programs.

Keywords: labour market, workplace features, social prestige, income, satisfaction

Bevezetés

Szinte teljes a konszenzus a szakirodalomban az oktatás társadalom- és gazdaságfejlesztő szerepéről, annak meghatározó jelentőségéről. Könyvek

és tanulmányok sokasága tanúskodik erről az ókortól napjainkig minden társadalmi formációban. Híres emberek mondásai erősítik a közvéleményben ezt a szerepet, példaként állítva a fiatal

Ruff Tamás, kutató, ECHO Innovációs Műhely ruff.tamas@echosurvey.hu

Dr. *Kulcsár László*, Nyugat-magyarországi Egyetem BPK, egyetemi tanár
kulcsar.laszlo@bpk.nyime.hu

Dr. *Obádovics Csilla*, Szent István Egyetem, GTK, egyetemi docens
obadovics.csilla@gtk.szie.hu

korosztályok elé. „Scientiapotentia est” (Bacon), vagy a „kiművelt emberfők sokasága” (Széchenyi) szinte közhelyként emlegetett mondásainak a gyakorlatban történő érvényesülését a társadalmi tapasztalat azonban nem minden esetben támasztja alá. A piaczgazdasági viszonyok megerősödése számos olyan problémára is rávilágított, amelyek a magyar felsőoktatást elhagyó diákok helyzetét érintették. Egyrészt a torz módon átalakult magyar felsőoktatási rendszer versenyképességi problémákkal küzd már több évtizede, másrészt a szabályozás és a finanszírozás ellentmondani látszik a retorikában hangsúlyozott szlogeneknek. Harmadrészt a társadalomban még ma is irányadó feudális jellegű érvényesülési mechanizmusok gátolják a versenyhelyzetek kialakulását, a tudás és a szakértelem érvényesülését.

A szakirodalom jelzi a problémák egy részét, de kevesen lépnek túl a képzési programok és a piaci elvárások összhangjának jobb megteremtését célzó retorikán (Polónyi 2010, Csehné Papp 2008, Polónyi – Tímár 2001, Schranz 2007), mélyebb kulturális és társadalmi okokat kutatva.

Ebben a bonyolult és zűrzavaros helyzetben érthető, hogy a friss diplomások gyakran szembesülnek elhelyezkedési nehézségekkel, nem kellő anyagi és presztízs értékeléssel. A felsőoktatási expanzió munkaerőpiaci nehézségeket is okoz, ami viszont azt jelzi, hogy a gazdaság és a társadalom fejlettsége eltér/elmarad a felsőoktatás alapvetően mennyiségi mutatókkal mért fejlettségétől. Tanulmányunkban a Szent István Egyetem már végzett hallgatóinak véleménye, tapasztalatai alapján mutatjuk be ezt az ellentmondásokról koránt sem mentes helyzetet. A rendelkezésre álló adatok közül a 2011. tavaszi kutatás adatait dolgoztuk fel, amely kiterjedt a 2008-ban és 2010-ben végzett hallgatókra egyaránt.

Munkavállalás diplomával vagy diploma nélkül

Az abszolutorium megszerzésekor a tanulók 41 százaléka rendelkezett főállású munkaviszonnyal, 59 százaléknak nem volt ilyen. Ez az arány pontosan tükrözi a nappali és levelező tagozat szerinti megoszlását a diákoknak, nappali tagozaton tanult a hallgatók 58%-a és levelezős (esti vagy távoktatással együtt) a hallgatók 42%-a.

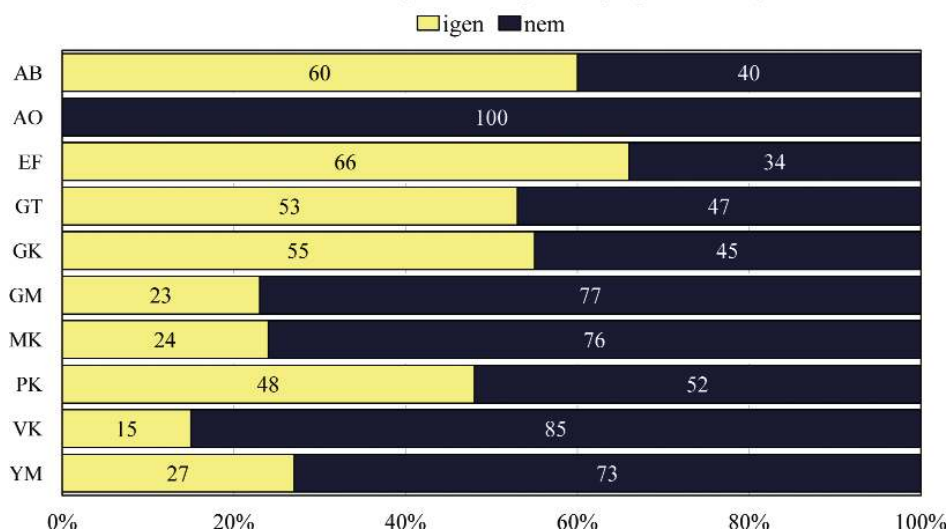
Bár ezek az arányok lényegében megegyeznek, de az 1. ábrából az is kitűnik, hogy nem kevesen vannak olyanok is, akik a nappali tagozaton tanultak, de volt munkaviszonyuk.

Főállású munkaviszonnyal rendelkező hallgatók magas aránya főleg az Egészségtudományi és Környezetegészségügyi Intézetben, az Alkalmazott Bölcsészeti Karon, a Gazdasági Karon és a Gazdaság- és Társadalomtudományi Karon volt jellemző, kevésbé a Víz- és Környezetgazdálkodási Karon, a Gépészmérnöki Karon és a Mezőgazdaság- és Környezet-

tudományi Karon. Az állatorvosként végzett hallgatók egyikének sem volt munkahelye az abszolutórium megszerzésekor. Ennek oka kettős: egyrészt ezen a karon végzettek mindegyike diplomával a zsebében hagyta el az egyetemet, másrészt itt a legkevesebb a nappali tagozaton munkavégzés mellett tanulók aránya. A tagozat és a finanszírozási forma sem feleltethető meg teljesen egymásnak. Az államilag finanszírozott helyeken tanult diákok negyedének volt munkaviszonya az abszolutórium megszerzésekor.

1. ábra Az abszolutórium megszerzésekor főállással rendelkező hallgatók aránya karonként

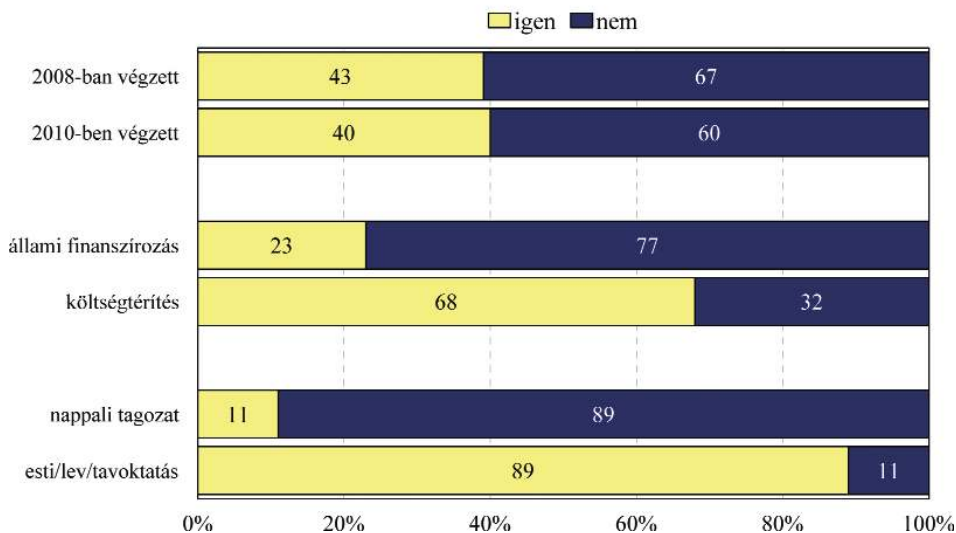
Az abszolutórium megszerzésekor rendelkezett Ön főállású munkaviszonnyal (szolgálati jogviszonnyal)?

Az abszolutórium megszerzésekor munkaviszonnyal rendelkezők aránya nem módosult jelentősen 2008 és 2010 között (2. ábra).

2. ábra Az abszolutórium megszerzésekor főállással rendelkező hallgatók aránya (végzés éve, finanszírozási forma és tagozat szerinti bontásban)

Az abszolutórium megszerzésekor rendelkezett Ön főállású munkaviszonnyal (szolgálati jogviszonnyal)?

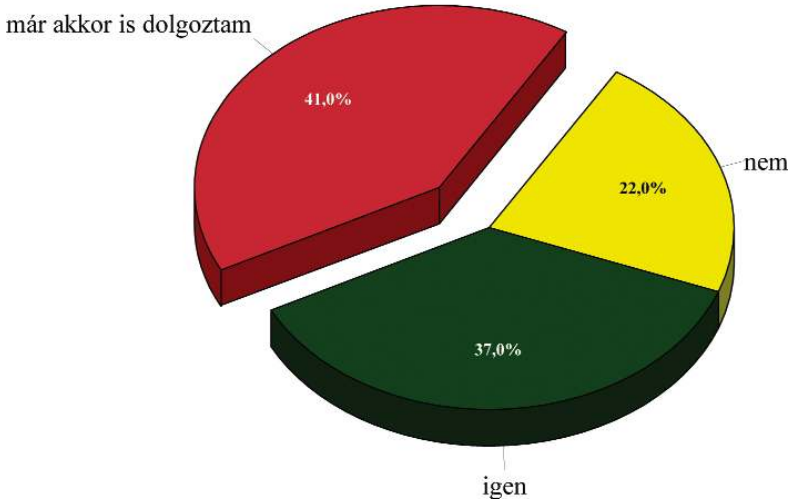

A hallgatók 41 százaléka már az abszolutórium megszerzésekor is dolgozott, 37 százalék lépett a munkaerőpiacra diploma nélkül úgy, hogy az abszolutóriumát már megvolt, 22 százalékuk pedig ugyan megvolt az abszolutóriumát, de nem akart munkát vállalni vagy nem tudott elhelyezkedni (3. ábra).

Legtöbben a Pedagógiai Kar és az Alkalmazott Bölcsészeti Kar volt hallgatói közül léptek ki diploma nélkül a munkaerőpiacra csak abszolutórium-

mal, 78 illetve 67 százalékuk tette ezt, az Egészségtudományi és Környezetegészségügyi Intézet diákjainak fele, a Mezőgazdaság- és Környezettudományi Karon 42 százalékuknak, a Gépészmérnöki Karon 41 százalékuknak, a Víz- és Környezetgazdálkodási Karon 34 százalékuknak, a Gazdaság- és Társadalomtudományi Karon végzettek egynegyedének, a Gazdasági Karról 21 százalékuknak és az Ybl Miklós Építéstudományi Karon 17 százalékuknak sikerült mindez.

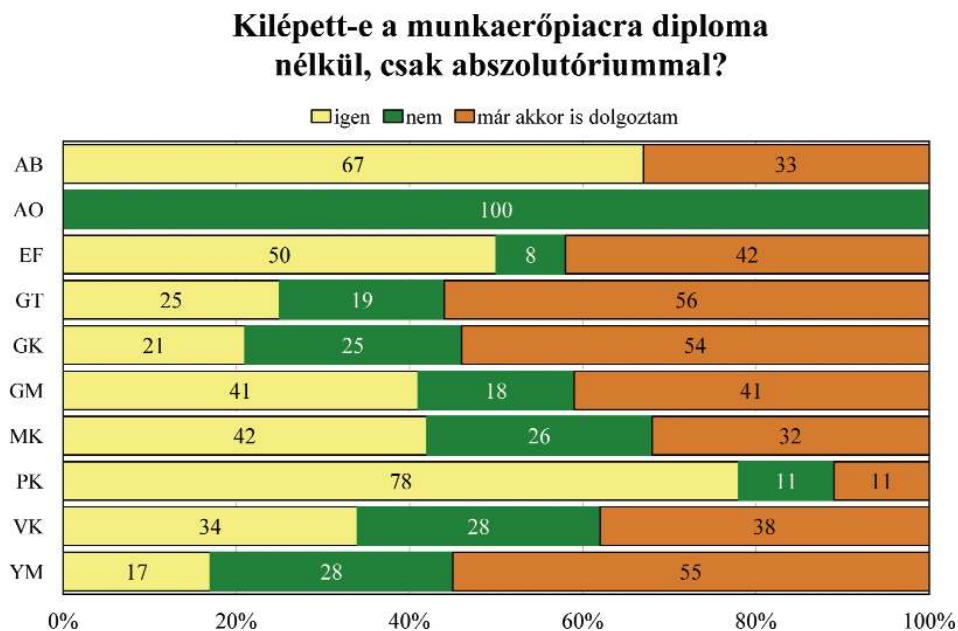
3. ábra Csak abszolutóriummal munkát vállalók aránya a Szent István Egyetemen
**Kilépett-e a munkaerőpiacra diploma nélkül,
 csak abszolutóriummal?**

Az Állatorvos-tudományi Kar hallgatói közül egy sem lépett ki a munkaerőpiacra diploma nélkül, a Víz- és Környezetgazdálkodási Kar és az Ybl Miklós Építéstudományi Kar hallgatóinak 28-28 százaléka nem helyezkedett el ilyen feltételekkel, őket követik a Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar diákjainak 26 százaléka és a Gazdasági Karon végzettek 25 százaléka. A Gazdaság- és

Társadalomtudományi Kar hallgatóinak 19 százaléka, az a Gépészmérnöki Karon 18 százalék és a Pedagógiai Karon 11 százalék nem dolgozott csak abszolutóriummal. Az Egészségtudományi és Környezetegészségügyi Intézet esetében a legkisebb az ilyen diákok aránya, körülbelül 8 százalék azok aránya, akik nem léptek ki a munkaerőpiacra az abszolutórium megszerzése után (4. ábra).

4. ábra Csak abszolutóriummal munkát vállalók aránya karonként

A diploma nélkül munkaerőpiacra kilépett hallgatók arányaiban tehát vagy pedagógusok, bölcsészek, vagy egészségügyi területhez kötődőek. Mivel a diploma hiánya zömében a nyelvvizsga hiányát jelzi, valószínűsíthető, hogy a hallgatók felkészültsége, képességei itt a legalacsonyabb. Nyilván a társadalmi háttér is közrejátszik ebben. Az azonban látható, hogy a zömében a régióban (Szarvas, Gyula, Jászberény) elhelyezkedett hallgatók újratermelik és erősítik a térség hátrányos helyzetét.

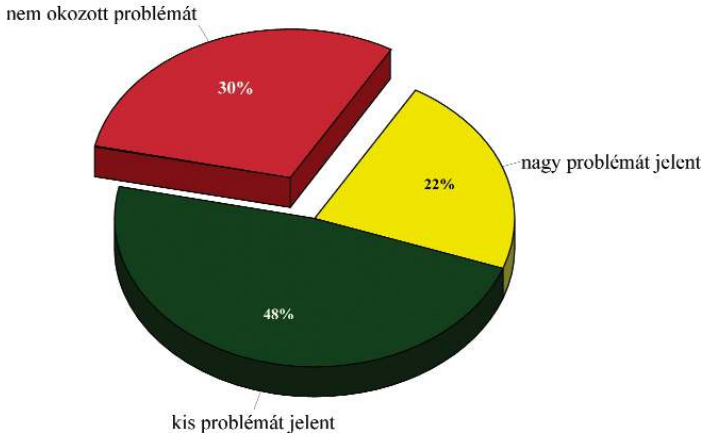
A munkaerőpiaci érvényesülésben a

hallgatók közel felének csak kisebb problémát jelentett illetve jelent a diploma hiánya, 30 százalékuknak nem okoz(ott) egyáltalán problémát ez, illetve 22 százalék küzd(ött) nagy problémákkal emiatt (5. ábra).

A diplomák között ezen kérdés mentén is láthatunk különbségeket, a gépészmérnöki diplomával rendelkezők többsége nem érzi úgy, hogy a diploma hiánya gondot okoz vagy okozott nekik a munkaerőpiaci érvényesülésben, ez inkább az egészségügyi, a pedagógiai, a mezőgazdasági, illetve a gazdasági és társadalomtudományi

5. ábra Diploma nélküli munkaerőpiaci érvényesülés nehézsége a megkérdezettek körében

Érzi/érezte-e a diploma hiányát a munkaerőpiaci érvényesülésben?

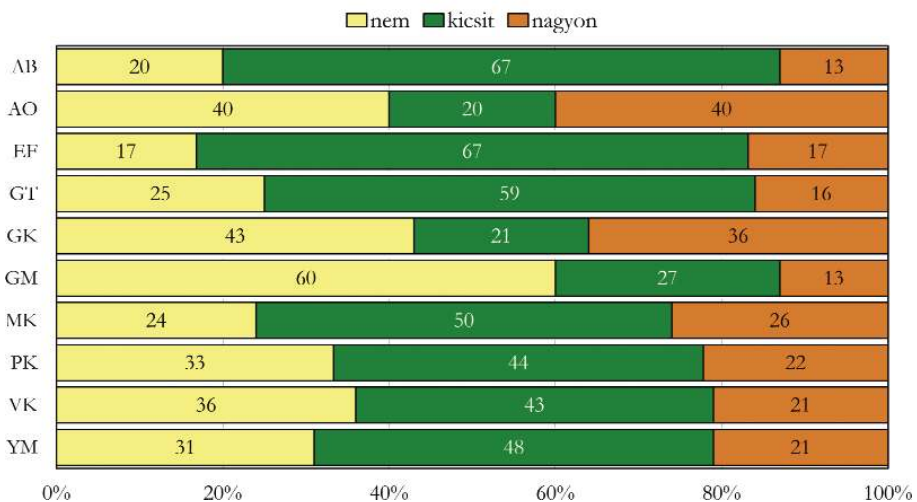
jellegű diplomák esetében jelent vagy jelentett nagyobb gondot.

Az a körülmény, hogy a diploma hiánya ilyen kevés gondot okozott, ism-

telten ráirányítja a figyelmet a munkaerőpiac bizonyos szegmenseinek fejletlenségére és működésének sajátosságaira (6. ábra).

6. ábra Diploma nélküli munkaerőpiaci érvényesülés nehézsége karonként

Érzi/érezte-e a diploma hiányát a munkaerőpiaci érvényesülésben?

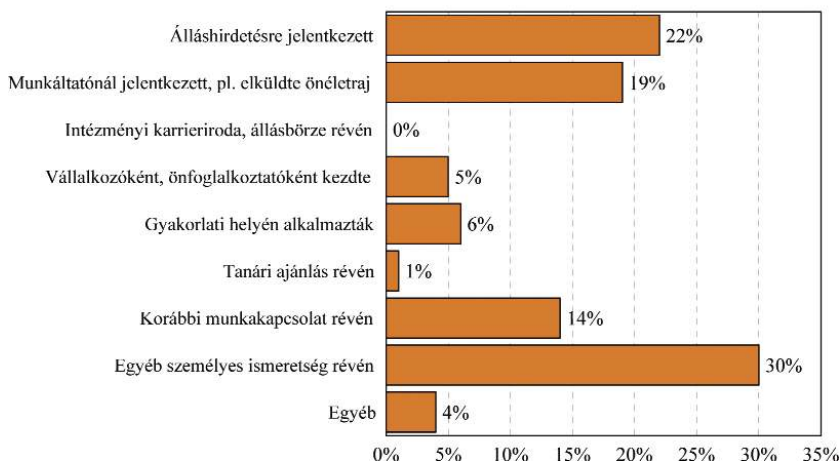
Belépés a munkaerőpiacra

A jelzett sajátosságok tükrében érthető, hogy a munkához való jutás legtöbb esetben valamilyen személyes ismeretség révén sikerült a végzett diákoknak, 22 százalékuk állás-hirdetésen keresztül jutott hozzá, 19 százalékuk közvetlen a munkáltató-

nál való jelentkezés után, 14 százalékuk korábbi munkakapcsolat révén, 6 százalékuknak korábbi gyakorlati helye volt, 5 százalék vállalkozóként vagy önfoglalkoztatóként kezdte, további 1 százalékuk pedig tanári ajánlással sikerült munkát találni (7. ábra).

7. ábra Az álláshoz jutás módja a válaszadók körében

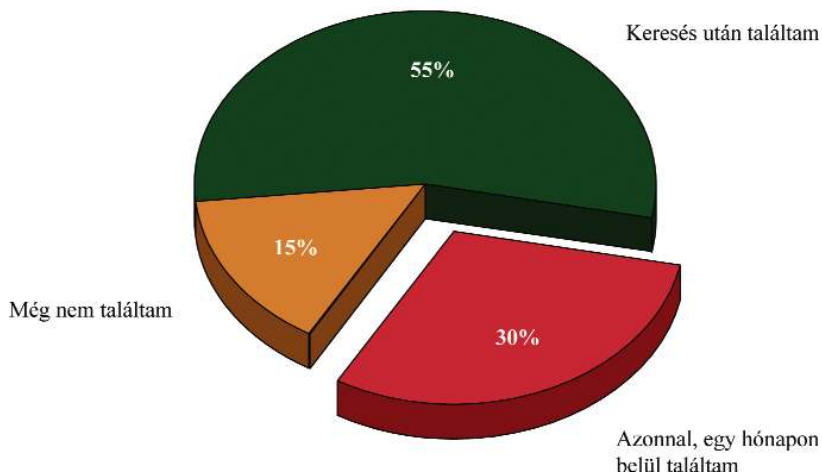
Hogyan jutott Ön ehhez a munkához?

Az intézményi karrier iroda és az állásbörzék hatékonysága legalábbis a végzett hallgatók szerint elhanyagolható. Ez igen fontos eredmény nemcsak azért, mert ha ez az értékelés tartós, akkor ezek az intézmények jelentős megújulás előtt állhatnak, hanem azért is, mert jelzik az egyetem és a munkaerőpiac közötti igen gyenge kapcsolatot.

Hasonlóan fontos adat mindenki számára az is, hogy az egyes szakok hallgatói a diploma megszerzését követően mennyi idő elteltével kaptak állást. Az eredmények szerint az egyetemen végzett hallgatók egy harmada szinte azonnal munkához jutott, több mint felük csak keresés után tudott elhelyezkedni és 15%-uk még a felmérés idején is munkanélküli volt (8. ábra).

8. ábra Munakeresés idejének hossza az abszolutórium megszerzése után
Az abszolutórium megszerzése után talált-e munkát?

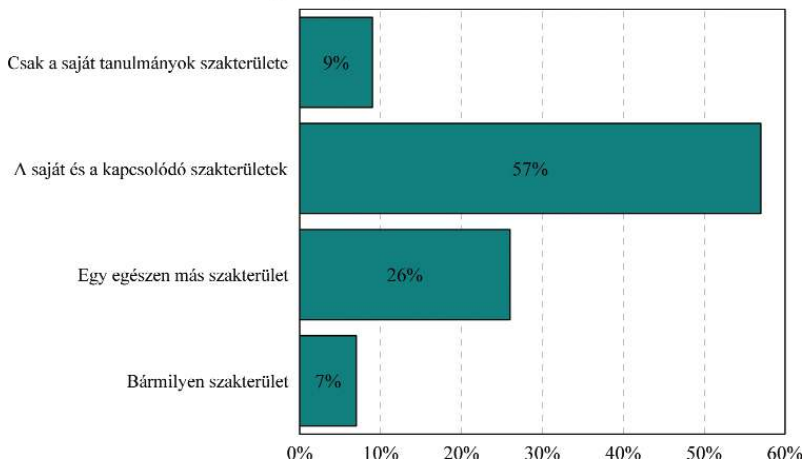

A munkaerőpiacon szükséges tudás forrását többnyire az egyetemen tanultak jelentik. Erre utal az az adat, mely szerint a végzett hallgatók 57

százaléka munkájukhoz a saját és a kapcsolódó szakterületeknek megfelelő tanulmányok felelnek meg legjobban, 26 százalék szerint egy egészen

9. ábra Munkahely és a tanulmányok szakterületének kapcsolódása

Véleménye szerint milyen szakterületen végzett tanulmányok felelnek meg a legjobban ennek a munkának?

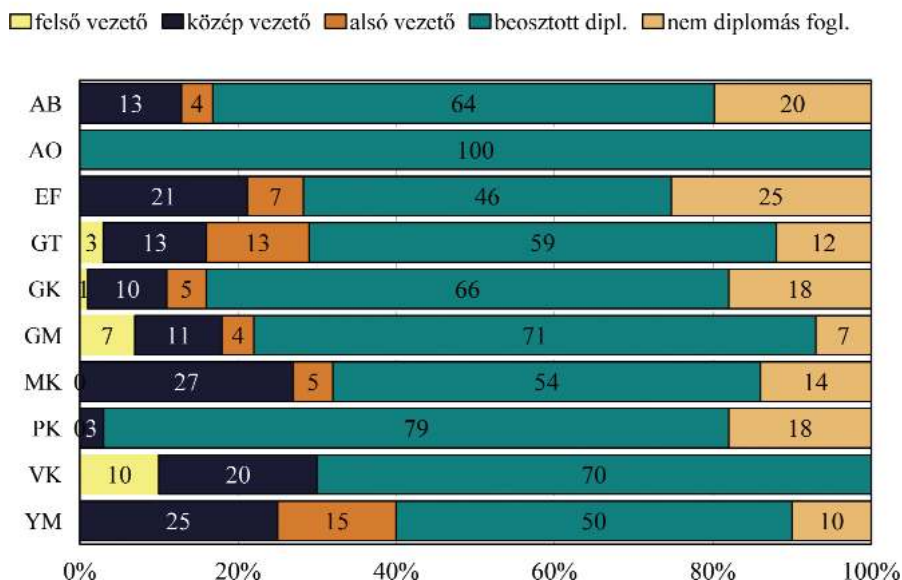
más szakterület, 9 százalékuk szerint csak a saját tanulmányok szakterülete, és 7 százalék szerint pedig bármilyen szakterület megfelel (9. ábra). Az eltérések meglehetősen nagy aránya azt jelzi, hogy a munkaerőpiac a megszerzett ismereteket, tudást nem minden esetben ismeri el, hiszen a végzett hallgatók egy része ezt a tudást nem használítja.

A végzett hallgatók közül az Ybl Miklós karon tanultak között kerültek ki arányaiban a legtöbben azok,

akik valamilyen vezető beosztásba kerültek. A diploma munkaerőpiaci értékét jelzi negatív értelemben az, hogy a bölcsész, pedagógus és egészségügyi karon, valamint a békéscsabai Gazdasági Karon végzettek körében találunk a legnagyobb arányban olyanokat, akiknek munkájához nem szükséges a végzettségük. Ezekon a karokon a végzett hallgatók egy ötöde tehát túlképzett, azaz a munkaerőpiac diplomájukat nem ismeri el (10. ábra).

10. ábra A végzett hallgatók beosztása a munkahelyen

Milyen beosztásban dolgozik?

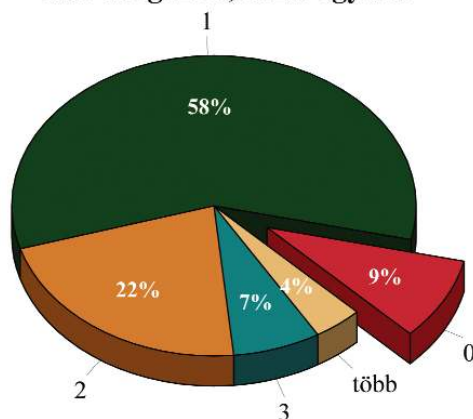

Munkaerő-piaci életút

A munkaerő piaci státusz, a mobilitás, de a megszerzett diploma hasznosságának is egy fontos mérőszáma lehet az, hogy hány munkahellyel rendelkezett a hallgató pályája során. Ezek összesített adatairól az olvasható le, hogy a választ adó SZIE hallgatók 9%-a még egyáltalán

nem dolgozott, illetve nem volt munkahelye. Egy munkahelye volt a hallgatók 58%-ának, két munkahellyel pedig 22%-uk rendelkezett. Viszonylag magas az aránya a három munkahellyel rendelkezőknek (7%), hiszen a munkaerőpiacra való első belépés óta viszonylag kevés idő telt el (11. ábra).

11. ábra Végzést követő összes munkaviszonyok száma a megkérdezettek körében
Ennek a végzettségnek a megszerzése óta összesen hány főállású munkahelye, munkaviszonya volt Önnek a jelenlegivel együtt? Ha az abszolutórium megszerzésekor már dolgozott, azzal együtt.

Mindegyik kar esetében a többségnek egy munkahelye volt eddig, két munkahellyel a Mezőgazdaság- és Környezettudományi Karon, a Gazdaság- és Társadalomtudományi Karon és a Gazdasági Karon végzettek rendelkeztek, az ő esetükben egynegyedüknek volt már két munkahelyük. A három vagy annál több munkahellyel

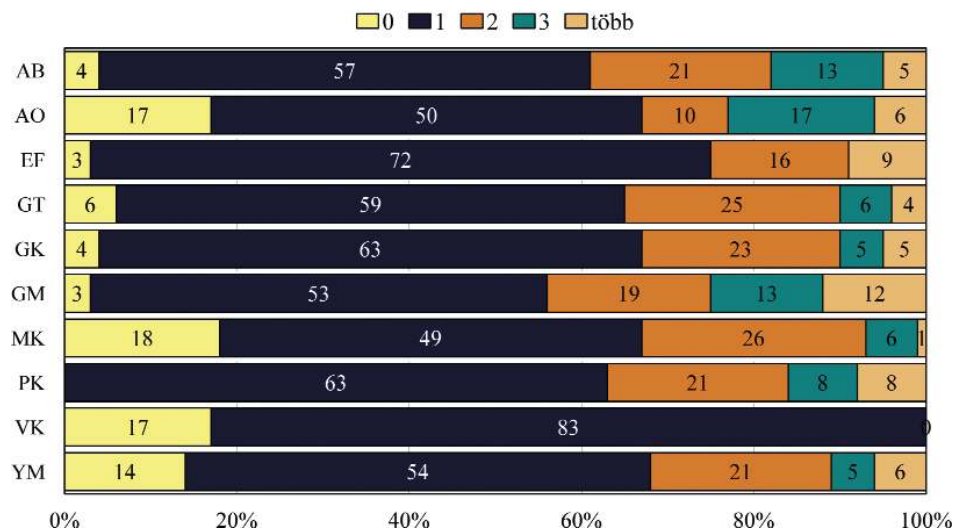
rendelkezők aránya a karok esetében 7-25 százalék között mozog (12. ábra).

A nők a férfiakhoz képest több munkahellyel rendelkeztek eddig, illetve a 1980-1985 között születettek is. Egyéb szempontok – mint a végzés éve, finanszírozási forma, tagozat típusa – érdemi hatással nincs a több munkahely szempontjából, de a munkahely-

lyel nem rendelkezők között több embert találunk állami finanszírozású és nappali tagozatú képzésben résztvevők közül.

12. ábra Végzést követő összes munkaviszonyok száma karonként

Ennek a végzettségnek a megszerzése óta összesen hány főállású munkahelye, munkaviszonya volt Önnek a jelenlegivel együtt?

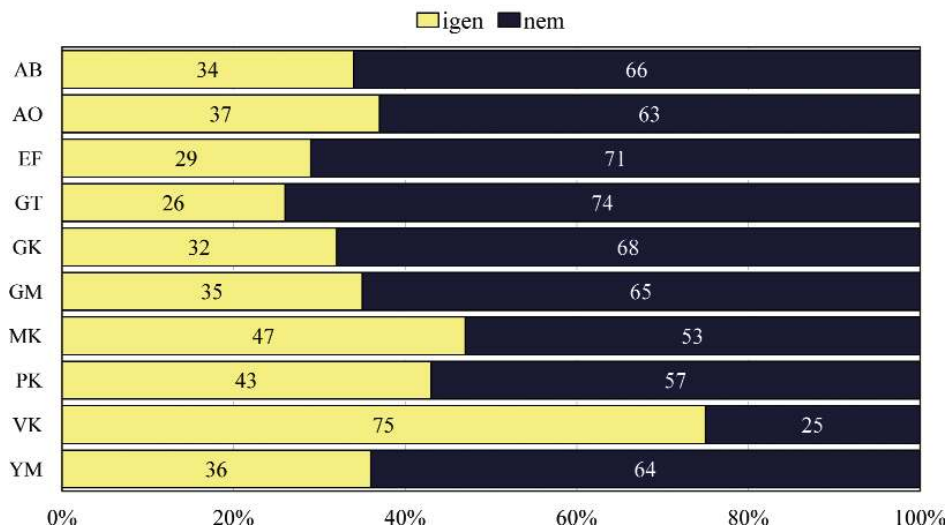
A végzettség megszerzése óta a volt hallgatók 65 százaléka nem volt munkanélküli, 35 százalékukkal azonban már előfordult. Utóbbi főleg a Víz- és Környezetgazdálkodási Kar és a Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar volt hallgatóival fordult elő nagyobb mértékben, ebből a szempontból jobb helyzetben vannak a Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar illetve az Egészségtudományi és Környezetegészségügyi Intézet diák-

jai, bár körükben is 26-29 százalék volt már munkanélküli (13. ábra).

A leghosszabb munkanélküliségi időszakok összességében az egészségügyi diplomával rendelkezőket sújtotta, körükben átlagosan 13,3 hónapig tartott, őket követik a pedagógiai diplomával rendelkezők 11,5 hónappal, majd az állatorvosok és a gazdasági diplomával rendelkezők 7,9-7,9 hónappal, illetve a Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar volt

13. ábra Munkanélküliség alakulása a végzetek körében, karonként

Ennek a végzettségnek a megszerzése óta volt-e munkanélküli?

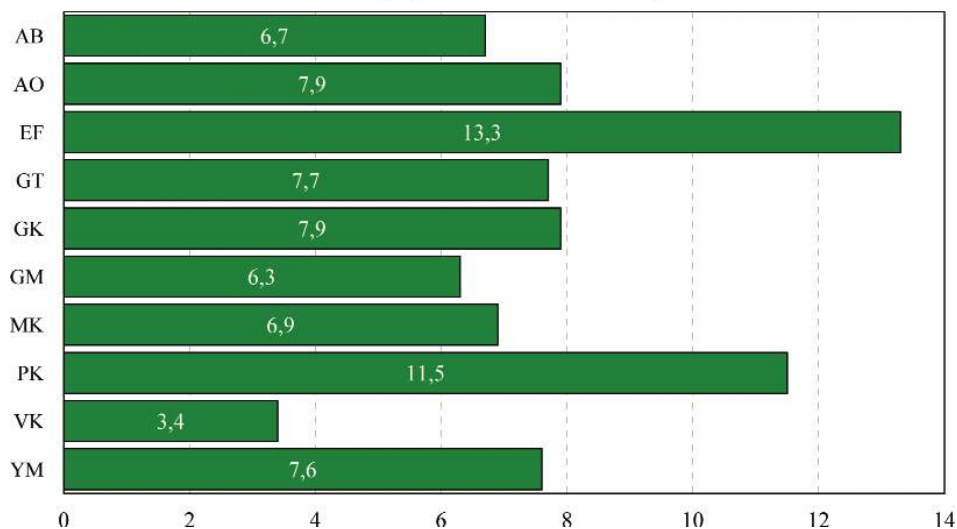

hallgatói 7,7 hónappal. Legkevesebbet a Víz- és Környezetgazdálkodási

Kar hallgatói töltöttek munka nélkül, átlagosan 3,4 hónapot (14. ábra).

14. ábra Munkanélküliként töltött időszakok hossza karonként (hónapok átlaga)

Összeadva ezek a - munkanélküliként töltött - időszakok hány hónapig tartottak? (átlag)

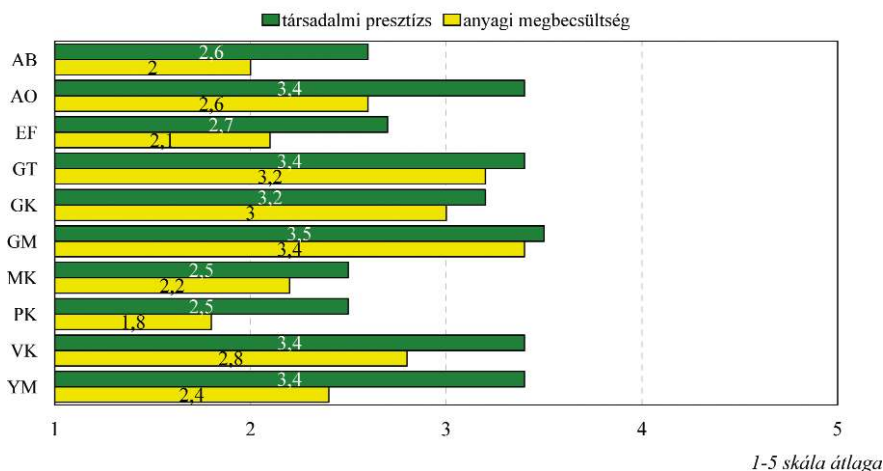
A szakma társadalmi presztízse és anyagi megbecsültsége

A végzettek úgy ítélik meg, hogy a végzettségüknek, illetve a diplomájuk szerinti szakmájuknak nagyobb a társadalmi presztízse, mint az anyagi megbecsültsége. Legnagyobb társadalmi presztízse saját szakmájuknak a Gépészmérnöki Karon végzettek szerint van, őket követik az Állatorvos-tudományi Kar, a Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, a Víz- és Környezetgazdálkodási Kar és az Ybl Miklós Építéstudományi Kar hallgatói. Saját szakmájuk társadalmi presztízset legalacsonyabb szinten a Pedagógiai Kar és a Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar volt hallgatói ítélik meg (15. ábra).

A társadalmi presztízis és az anyagi megbecsültség között a legnagyobb különbség az Ybl Miklós Építéstudományi Kar, az Állatorvos-tudományi Kar és a Pedagógiai Kar volt hallgatói között tapasztalható. Ezekben az esetekben a társadalmi presztízis lényegesen meghaladja a jövedelmi elismertséget.

A két szempont leginkább a Gépészmérnöki Kar, a Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar és a Gazdasági Kar hallgatói között közelít egymáshoz, körükben a legkisebb a különbség a társadalmi presztízis és az anyagi megbecsültség között, azonban ezeknél a hallgatóknál is – ahogy a többinél – az előbbi szempont megelőzi az utóbbit.

15. ábra A szakma társadalmi presztízisének és anyagi megbecsültségének értékelése karonként
Hogyan látja, mekkora szakmájának társadalmi presztízse és anyagi megbecsültsége ma Magyarországon?

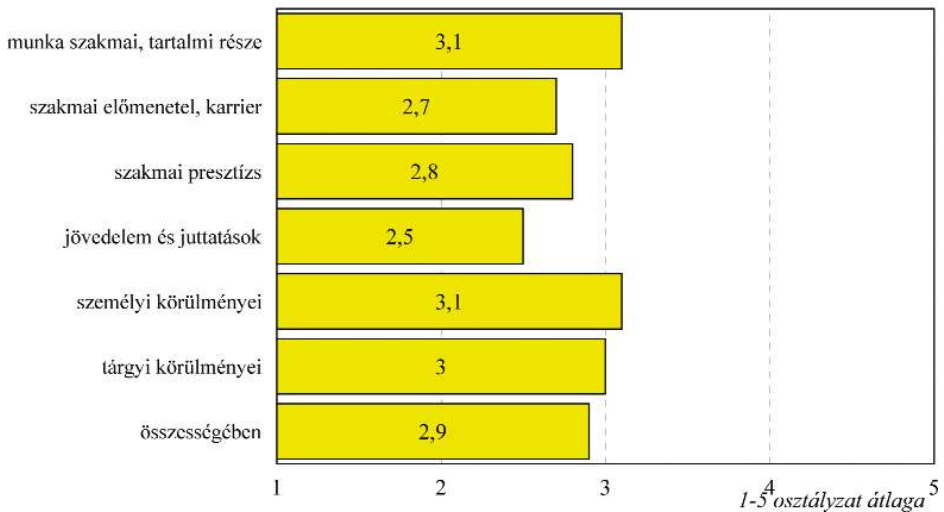
Elégedettség a munkahelyel

A volt diákok leginkább munkájuk szakmai, tartalmi részével és a személyi körülményeivel elégedettek, de ezen kívül kielégítőnek tartják a

tárgyi körülményeket is. Legkevesebé a jövedelmi viszonyokkal és a juttatásokkal vannak megelégedve, ötfokú skálán ezt mindössze 2,5 pontra értékelték (16. ábra).

16. ábra Munkával való elégedettség a kiemelt szempontok alapján

Mennyire elégedett főállású munkájával az alábbi szempontok alapján

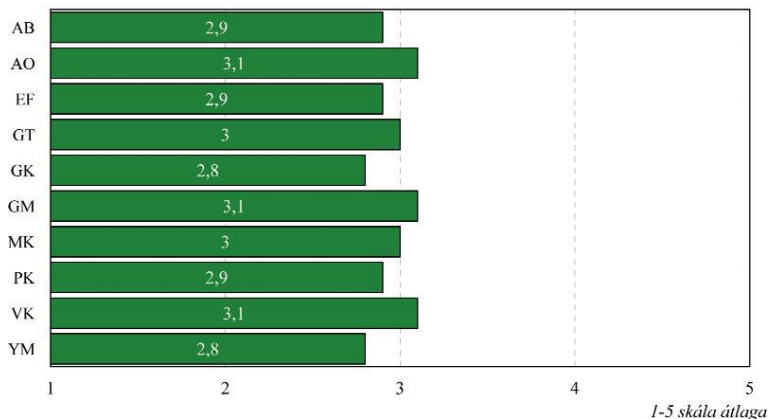

Az egyes karok volt hallgatói között nagy különbségek nem tapasztalhatóak a főállású munkájukkal való elégedettség kapcsán, összességében minden

hallgató közepesen elégedett jelenlegi munkájával (2. ábra). Más demográfiai jellemzők alapján sem voltak nagy különbségek az elégedettség kapcsán.

17. ábra A munkával való elégedettség karonként

Mennyire elégedett főállású munkájával a munka összességét tekintve?

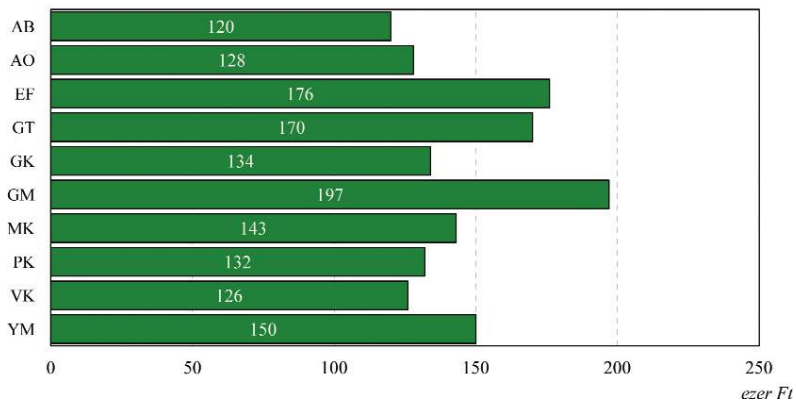
Az elért jövedelem

Az a jövedelem, amellyel a volt hallgatók nagy része elégedetlen összességében valamivel meghaladta a nettó havi 150 ezer forintot, azaz 155.2 ezer forint volt.

A karonkénti adatok között 3 olyan kar volt, ahol a válaszadók által megjelölt átlagos jövedelem magasabb volt, mint a SZIE egészére vonatkozó átlag. Ezek a Gépészmérnöki Kar (197eFt/hó), a GTK (170eFt/hó), és az EF (176eFt/hó).

18. ábra A Szent István Egyetemen végzettek átlagos havi keresete karonként

Mennyi volt az előző hónapban / az utolsó olyan hónapban, amikor jellemző, „normál” fizetést kapott a főállásából származó havi nettó (adózás utáni) keresete?

Összefoglalás

A Szent István Egyetem 2008-ban és 2010-ben végzett hallgatóinak munkaerő piaci helyzete több vonatkozásban tükrözi az országos helyzetet, illetőleg a különböző karok régióinak általános helyzetét. A munkaerő piacra való belépés jelentős részüknek nehézséget okozott, s jelentős azoknak az aránya is, akik diplomát nem kívánó munkakörben tudtak csak elhelyezkedni. Ezek a hallgatók elsősorban a pedagógus és a bölcsész karokról, valamint az egészségügyi karról kerültek ki. Ugyanezek a karok a hallgatók társadalmi háttérét és a felkészültséget tekintve is az átlagnál rosszabb helyzetben vannak, ugyanis közöttük vannak a legnagyobb arányban olyanok, akik elsősorban nyelvvizsga hiánya miatt nem vehették át a diplomájukat a végzés időpontjában. Ebből az is következik, hogy a pedagógusi és a bölcsész pályákra jelentkezők nagy része kontraszelektált, ami nem emeli a munkahelyi teljesítményüket. Mindezzel összefüggésben van a társadalmi megbecsültség és az elért jövedelem nagysága is.

A relatíve jobb munkaerő piaci helyzetben lévő volt hallgatók a

Gépészmérnöki Karról, az Ybl Miklós Karról érkeztek a munka világába.

A munkaerő piacra való belépést elsősorban a személyes (családi) kapcsolatok segítik, s a diploma színvonalában tükröződő tudás alulértékelt a társadalomban. Ez a körülmény jelentősen nehezíti a minőségi teljesítményt, s zavarja az egyetem és a versenyszféra/közszféra közötti tudásra és teljesítményre épülő kapcsolatokat.

Irodalom

- Csehné Papp I. (2008): Az oktatás és a munkaerőpiac. Új pedagógiai szemle, 8, <http://www.ofi.hu/tudas-tar/csehne-papp-imola>
- Polónyi István (szerk.) Az akadémiai szféra és az innováció. A hazai felsőoktatás és a gazdasági fejlődés c. könyvről (Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2010).
- Polónyi István – Timár János: Tudás-gyár vagy papírgyár? Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2001, 165. oldal
- Schranz E. (2007): Mennyit ér a diploma a munkaerőpiacon? Munkaügyi Szemle, 2, 17-21.